

ประเภทภูมิปัญญาด้าน คณิตรี วรรณกรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญา คร่าวเรื่อง แม่สอนลูก

บทนำ/ความสำคัญของภูมิปัญญา

คร่าวเรื่องแม่สอนลูกเป็นวรรณกรรมของคร่าวพื้นบ้านที่นิยมมีไว้ในบ้าน เรือนและมีผู้สนใจอ่าน และจดจำเพื่อเล่าสู่ลูกหลานและผู้สนใจฟัง โดยมีคติสอนใจตลอดจนการพรรณนาถึงความทุกข์ยากของแม่ และพ่อที่ได้เลี้ยงดูลูกและหวังให้ลูกกลับมาเลี้ยงดูตอบแทน

ความเป็นมา

คร่าวเรื่องแม่สอนลูกเป็นวรรณกรรมของคร่าวพื้นบ้านที่นิยมมีไว้ในบ้าน เรือนและมีผู้สนใจอ่าน และจดจำเพื่อเล่าสู่ลูกหลานและผู้สนใจฟัง โดยมีคติสอนใจตลอดจนการพรรณนาถึงความทุกข์ยากของแม่ และพ่อที่ได้เลี้ยงดูลูกและหวังให้ลูกกลับมาเลี้ยงดูตอบแทน

ประมุขมะคำ จักเล่าไขป็น หื้อลูกคักฟัง แต่เค้าเดิมมี ดูราลูกรักแม่ยากจักหนี อดหิวหากมียามมานลูก เต้า อดกลิ่นอาหาร ภูษาคาบข้าวของกินเผ็ดเค็มแสบร้อน

แม่คอยรักษา ครรภ์ภาในท้อง พออดอ่อนอ่อนหิวแรง ยามเมื่อนั่งลูกอดทุกข์ใจแข็ง ยามนั่งนอนแรง กลัวสนั่นท้อง กลัวลำบากพระทัยในท้องการงานใดมีละไว้

ตักน้ำเกลือหมู โปะหลัวผ้าไม้ ก็คิดรอดเจ้าในครรภ์ ยามเมื่อนั่งลูกแม่คอยเกาะพัน หายใจออกคั้น อด หิวอ่อนล้า แม่ลำบากใจเหมือนนกถูกบ่วงของนายพรานผูกมัด

เออะเออหาวหาว ลมขึ้นค้ำยัด ยามแม่เจ้าพามาจนถึงเดือนมาแล้วแม่ต้องทุกข์ผาน ไหว้หาคุณทานบุญ คุณแม่เจ้า ลำบากหัวใจ ได้เกิดลูกเต้าซ้าได้นอนอิงเทกเมอะ

ชะลิพันผืน แม่อิงเท้าเมอะ ก็เกิดลูกเต้ายามดี บุญแม่บ่หนักคงตายเป็นผีชีวิตอินทรีย์ ลืมตายกระด้าง ส่วน พ่อปีตา มานั่งป่องข้างแล้วเอายาทาถูบลัวย

เอาท่งกว้างผน ใส่มหื้อปาย สติแม่ได้กินมา ลมขึ้นผนกว้าง มีดฟางแก่นตา ใจแม่ดีมา เล็งหาลูกเต้า แม่นี้กินใจ ว่าเจ้าเหยเจ้าแม่อุ้มเอานายป็อกป็อก

เลือกเอาวัดกา แผ่นผ้ามาทก ยกเอาใส่โคงแปงดี จึงขานปากท้าว่าผีเหยผี ว่าสามที แล้วตีต้อยโคง มาร้า ไรดี เสียงดั่งโคง โคงแล้วยกมาตำเหมียดไว้

แม่คอยรักษา ลูกลาถูกให้แม่อดอยู่ได้เดือนไฟ อดกลิ่นอยากน้ำยากล้ำทุกข์ใจ กินข้าวจีไฟ ซ้ำเกลือก็คั่ว นั่งเฝ้าเดือนไฟดำเหมือนหมื่นหม้อกินน้ำปุเลยอุ่นร้อน

พระพ่อปีตา มีความทุกข์ยอน มาตัดค้อมหลังตั้งทั้งข้าวและน้ำซ้าได้ตักตำ เมื่อคืนเมื่อวัน นอนเรียงอยู่ เฝ้า ผ้าไม้โปะหลัว แล้วต้มใบเป้าหือแม่มารดาชำระ

น้ำอุ่นน้ำเย็น เยอะไปสัพพะก็ทุกข์พ่อเจ้าพอลอเม่นั่งยากล้ำ หลังพอดขอคั้นพันเดือนนอ ไปไหนบ่ ได้ กลังเจ้าบุตรตา ลูกรักแม่ให้ ได้นั่งได้นอนพิงบ่ละ

กลัวลูกเจ็บเป็น โรคะไภยะ แม่คอยู่เฝ้าคอยนาย แม่เลี้ยงลูกไว้ทุกข์พออิมตาย ก็หวังสบาย สุขบาน
เมื่อหล้า ยามเมื่อหลับนอน ปุหลบทบผ้าบ่หื้อยุงมาเรือด้า

มุดเทียนมีไไหน เซะหาเสียงซ่า ไว้ตามส่องจ้องกอนนาย คั่นค้ำมาแล้วเอาเจ้านอนหงาย เอากล้วย
เชียงราย มาม่ามใส่ข้าว เอน้ำใส่ขันมาตำป้อนเจ้าหื้อจอมนายเลาหื้อมือ

กลัวยิดหวานหวาน แม่ชวานเซะซื่อ เอาไว้ตากแห้งป็นนาย คั่นมามข้าวแล้วเอาเจ้านอนหงายสันขา
แม่นาย แล้วจึงป้อนข้าว หวังได้กินแรง บุญแพลูกเต้าเมื่อชราโซอ่อนัก

หวังพึ่งปุตตา ธิดาลูกรัก จึงคิดร่ำสร้างทำงาน พ่อเจ้าที่รัก เอาไม้มาสาน แบ่งอู่นคราญ หลับไปอ้อเห
ลั่น แล้วเอามาแขวน มัดเชือกสองเส้นชักไกวไปมาค้ำเช้า

เอาผ้าลายแดง มาห้อยแถมเล่า เอาไว้หื้อเจ้านอนแยง แม่เจ้าหน่อ ไซ้มานั่งไกวเปง ซื่อเจ้านายแพง หลับ
ไปม้อยหน้า บางเทื่อแม่นายหายไปชักผ้าละหื้อปีตาพอไว้

อดทุกข์อดตาย เลี้ยงเจ้าลูกไว้ แม่หวังจักได้กินแรงผ้าจีมีชัก อดกลั่นใจแข็ง ถึงคาบงายแลง ออบน้ำ
ป้อนข้าว แล้วหอบเอานายคุณนสองเต้าเอาผ้ามาพันเหมียดพก

นายเกิดออกมา เท่าหนูเท่านก แม่คอยากกลั่นเหลือ แรงคั่นค้ำมาแล้ว ปุหลบทบเปง ผ้าใดแข็งแรง บ่
หื้อมาใกล้ คั่นได้เจ็บเป็น ร้อนเย็นหนาวไซ้ เป็นหวัดโอมุกย่อย แม่เซะหยา มาหาลูกน้อย แม่นอนกลุ่ม
เกลี้ยงเมอะแอม บ่อหื้อเรือดมคยุงมาทะแหง บินมาสอดแนม กัดขบลูกเต้า กอดอ้อมนอนแฝง นั้งแยงอยู่เฝ้า
บ่ได้หลับดีเรือดนัก

เมื่อกลางคืนเย็น เทื่อบ้านหลับพัก แม่จึงส่องใต้เดือนไฟ แล้วเจ้าลูกน้อยล้าปากหัวใจ แม่ม้อยหลับไป
มีใจอ่วงซ้อง แม่ก้างสุดเสียว บ่อหื้อสังต้อง แม่กลัวลมมาเป่าพัด

หลอนลูกเจ็บเป็น ลมขึ้นฝืดคืด ใจแม่ป็นบ้าเมวันทั้งข้าวและน้ำแม่บ่หนากิน เท่าใจเมวัน หายขมแก้
เล็บครุดเทียนค้ำกับผักปังแป้ มีไไหนบ่ค้าง มีทั้งยาฝน ยาต้มใส่น้ำ รินเอาเลี้ยงยาทา แม่กลัวลูกรัก ตายมิ่งลับ
ตา แม่ทั้งเอายา กลัวตายขาดคว่า หลอนนายเป็นสัง ตกใจสลั่ง หัวอกทรวงในแม่คัด

จักลูกไปไไหน หนีไกลพรากพรัด กลัวเป็นเล้าด้านนินทา เงินคำริไว้บ่แหนรักษา ซิ่นปลาโมา
ก็ซื่อหาให้ บ่อว่าที่ไไหน บ้านไกลและใกล้แม่แ่อ่เทียวไปเซะซื่อ ถึงคาบแลงตอน เวลาคาบมือบ่อซื่อยาก
กลั่นอันใด แม่แพงลูกรัก เพียงคั่งดวงใจ แม่ได้กินใด คิดถึงรอดเจ้าแม่ได้ปัดป่วนายแพงลูกเต้า

จินดอวงค์บ่ละ

จักเขียนจักตี ยามมีโกระ ก็กลัวลูกไว้วิงวอน คั่นค้ำมาแล้วแม่ค้อยตั้งสอน ยามดีหลับนอน ปัดฝุ่นจีเห
ยื่อ แม่ค้อยต้อยตื่น สไบเสื่อผ้ากล้วมีแมงและมด

กลัวเรือดและไร มาแอมสอดซด ตามผืนแผ่นผ้าอาภา ทุกวันค้ำเช้าแม่คอยรักษา แม่ไปไไหนมาเซะหา
เครื่องค้อนกล้วเจ้าปุตตา ลูกรักไว้ฮื้ออนของกินใดล้าแ่อ่เซะ

หมากเต้าหมากแดง ฝาลากูเงาะ แม่เซะสอดได้เอามาเลี้ยงใหญ่มาแล้ว เท่ารุ่งเท่ากา มาทอดทุมลา
ค้างไว้เสียวจ้อยบ่คิรดอดตัวเมื่อยังหนุ่มน้อย แม่คอกอนายากทุกข์ เมื่อกลางคืนเย็น

บีดนอนบีดลูก อ้อมหอบ เอาเจ้าไว้คั่นเจ้าลูกน้อยสะคั่งตกใจ แม่จรร่าให้ ขวัญมาตอะเจ้า แม่จักจามไว้
กลัวนายลูกเต้าสะคั่งเวลาตื่นพัก

ผ้าจีเยี่ยวนาย แม่เอาไปซัก ดินตากแห้งทั้งวัน แม่เลี้ยงใหญ่แล้วมะมอยจอมจัญ จัมาเดือคมัน สะหา
สวกกล้า ยามเน่พามาณยังกองหันหน้า หวังเพ็งบุญคุณยั้งนิก

แม่เลี้ยงใหญ่มา กลายเป็นเปรตยักษ บัคิดรอดยั้งบุญคุณแม่ได้หอบเลี้ยง คำชูอุคหนุน แม่หวังเป็นคุณ
เลี้ยงคูเมื่อเฒ่าใหญ่ มาแล้วหนีบไคร่อยู่เฝ้า มาละทุมวางขว่างไว้

ออกพุธ โธเหย แม่หวัง ได้ใช้ ผุงหมู่ลูกเต้าญิงชาย คั้นใหญ่มาแล้วด่าว่าพะพาย แม่เลี้ยงเสียดาย สะหา
สวกกล้าปากจ้ำคำใด ถามพันถามฆ่าบัคิดรอดคุณยั้งล้า

แม่ได้เลี้ยงคู หวังชูช่วยคำ มาคำหื้อวางวาย มาคำแม่ไร่หื้อวอดลิบหาย เท่าจาอุบาย ลักจกใส่ได้ เงินคำ
อยู่ไหนเอาไปจนได้บัคิดบุญคุณแม่เลี้ยง

แม่อุ้มหอบนาย นักข้างหน่วงเปี่ยม บมีหวังอันสบายมาละแม่ไว้บไคร่เทียวกาย แม่หวังเป็งนาย ยาม
เมื่อแก่เฒ่าแม่ทรงทุกซ์ผานเลี้ยงลูกเต้าหวังเพ็งบุญคุณเมื่อซ้อย หวัง ได้กินแรงบุญแพงลูกน้อยเป็นอย่างอย่าง
จีอี รวยมีแม่เลี้ยงใหญ่แล้ว มาขว่างลาหนี เป็นทรพิกบองค้พ่อเจ้า มาปะกรรมจกน้าสูเจ้า ไปเปลวไฟแดงเอา
ลูกเมื่อใดจ้ำหาจัก ได้พันทุกซ์ ยกขอหวาน ไหว้หาบุญ แม่เลี้ยงใหญ่แล้ว

ปีกกกล้าหางสูง บัคิดรอดบุญแม่เลี้ยงแต่หน้อยหนีไปเอาผิว เอาเมียเสียด้อยรักเหลือมาดาแม่ไร่

พระเจ้าคั้นตัว มาทูปทอดไว้ บัพักพอกหน้ามาใช้ได้ฝั่วมรักได้เมียร่วมใจ ลวดบ่องไลย มาดาแม่เจ้า
คุณพ่อแม่ตัว เหลือคุณพระเจ้าลิบชาวองค์หมื่นวัด ลูกเต้าญิงชาย มาทูปทอดวัด มาละขว่างหื้อเมามัวที่แท้ มา
บัจักถึงตัวจักหื้อหมองมัว แน่นหนาเต็มแก้งละพ่อแม่ตัว เหมือนขอนแก่นไม้แห้งเปอะดิน
ผู้วะหัน

ลูกคิ่นของตัว มาเยยะเชื่อมัน ลวดปุนเผ็ดหน้าอายคน ได้ฝั่วมรักได้เมียร่วมตนพ่อแม่สองคน บัหนา
มาใกล้ พ่อแม่ของตัวเหนือหัวที่ไหว มาตัดบรรลัขขว่างละ

ลูกแก้ว ลูกแสงเพ็นเป็นรู่พระ ตอบคุณพ่อกำยังมี เหมือนลูกข้าน้อย่างปรตกับผี ถักันดี บมีสักข้อ
พ่อแม่ว่ากำที่บิดาคำหื้อบัคิดรอดคุณแม่เลี้ยง

เมื่อยามนอนคลานพากันผ้อเลี้ยงซ่าได้หอบอุ้มเดินเทียวกันใหญ่มาแล้วกลายเป็นงูเขียวบไคร่เดินเทีย
ตัดบันแม่เจ้า ได้ทรงทุกซ์ผาน ตักน้ำดำข้าวหิวแรงโซอ่อนนิก

ลูกรักเทียมตน กลายเป็นเปรตยักษ มาละแม่เจ้าหนีไปเลี้ยงลูกกอดทุกซ์หวังสุขบานใจ แม่ได้กินไค ไว้
ป็นลูกเต้าลูกหนีไปไกลบมีไฟเฝ้ามาสะทุมวางแม่ไว้

น้อยออกอกหมองใจ ดวงไร่แม่ไร่ สีตานั่งให้ถึงวัน มาคิดรอดแล้วลูกแก้วจอมจัญ แม่หวังสุขบานน้อย
ทุกซ์โศกเศร้ายามเมื่อลูกเข้าวักข้าวใส่ไห ยามเมื่อคังไฟ จักตั้งไหข้าว มาคิดรอดหา ปุตุตา

จ้อนจ้อนกับสองเราราพ่อไร่ จับกลางวันเหย เก็บผักและไม้ ตามที่ไกลัริมดิน คั้นตัวบ่เซาะเก็บได้กิน

ย่อนลูกชายญิง ขว่างทิ้งเรียบ้าน ตักน้ำหาบแล้ว บ่าแม่ปอด้านบมีคนใดช่วยเยยะ มีดคำชวนตา

ตามไฟส่องเกียะ มือคำกำเส้าชมชานอดอ่อน เช่นล้า ยามเมื่อเยยะการ ลวดบทำงาน นั่งจุกอยู่เฝ้า

ส่วนพระปีตา มาดาก็เฒ่า หิวแรงอ่อนล้า

จักไปที่ไหน ทางไกลที่น้ำ ก็อดอ่อนทิวแรง มาดาแม่นี้ อดกลั้นใจแข็งไม้ทำเป็นแรง
ตักน้ำดำข้าว เวลาเจ็บเป็น บมีไผ่เฝ้าแม่คอยคลาน ไปแหวะเซา เพิ่นมีปุตตา นั่งเฝ้าดูเพราะ เจ็บไหนแม่เข้ามาดา
เพิ่มมีลูกรักหวังช่วยอุคหนุน น้อยมาลิมคุณ ขวางไว้เรียบ้าน มันบมีไผ่ คนใดกล่าวค้ำว่าแม่คุณพ่อใช้
มาพากันหนี ละพ่อแม่ไว้ไผ่พ่อหน้าดอยหลังผัดไปเล็กน้อยมาข่มเหง บ่พอกอยเล็ง ตามตีตามฆ่าตาม
ฟักตามฟัน เดือดนั้นอายหน้า หือแม่มาดาโศกทุกข์
น้อยอกหมองใจ เหมือนไฟลวก ทุกข์ใจแม่เจ้ามาดา อสูนีย้อยอาบลงสองตา คิดไปคิดมา สีตานั้นให้ลูก
คั้นของตัว เกิดมาแต่ได้มาตามฟันแทงกะค้อย
แม่น้ำตาตก อาบอกลังย้อย ทุกข์เพื่อลูกเต้าชายหญิงทั้งข้าวและน้ำ ลางคาบลิ้มกิน แม่ย่าแผ่นดินเหมือน
หวิดขาดหน้าวิบากสังหามาตอบตัวข้า ลูกสังมาซังแม่ใช้
เลี้ยงลูกใหญ่มาก็หวังได้ใช้บ่เป็นอย่างอันสักคำ หวังว่าลูกน้อยพอกอยตักดำ น้อยใจมีดำ บ่เยี่ยะบ่
สร้าง ลูกรักหญิงชายหวังได้อวดอ้าง ข้าหนีไปซงปมลี
มาละปิดตามาดาแม่นี้ อยู่ดูบ่ห้อยเรื่อนนอน มาละแม่ไว้บ่มาถ่ายถอน พ่อหอเรื่อนนอน ข้าหลูซ้าเย
ซ้าลมมาตีพิศวิไหวเหววัง บมีไผ่คนใดผูกมัด
ยังค้ำแต่ก่อน ลูกก้านกายยัด แหงนผ่อขึ้นหันแต่ดาว ลูกน้ำค้ำตกลงสะสาว หมอดเหมยซอนดาว ตก
ลงซุ่มเลี้ยง มานั่งหมองเหงาจากเขาหมองเหมียง น้ำตาปิงลงอาบย้อย
ยามฤดูฝน ตกลงสะสอย พอเปี่ยะซุ่มเลี้ยงครวไบ แม่คอยคคค้อยตามวิสัยบมีคนใด ช่วยเยี่ยะ
ช่วยสร้าง ผ่อดูในสวนรื้อแดนช่วงบ้านเป็นเครือเขามันมีดทิก
วันยุงทั้งหลาย บินกานลิกลิก ปลอมหมู่หญ้าเถาวัลย์ ผ่อผักเผ็ดซ้างเป็นป่าอุกตันเครือเขา
เครือมัน หากมีไขวบ้าน บมีไผ่ไหน มาจากปากด้านย่องเทียวไปปากทัก
ผ่อดูบ้านตัว เหมือนดงอาร์กษ บได้ย่องยี้เทียวมัน วิบากชาติแล้วหัวใจตีบตัน ตามแต่ที่มัน
ขอกินเพื่อนบ้าน ทางลูกปุตตาบ่ล้ากล่าวด้านบ่เป็นคุณเพื่อนค้ำ
ค่อยเยี่ยะค่อยทำ ดำข้าวตักน้ำ เลี้ยงคาบใสอินทรีย์ เลี้ยงใหญ่มาแล้วหายตัวหลีกหนี ก็หวังเป็นดีซ้า
ทุกข์โศกเศร้า หวังได้เพ็งแรงน้อยกลายเป็นเจ้า บรู้หนักเบาตำซ้า
หวังถึงสวรรค์ นิพพานชั้นฟ้า ซ้าได้บ่มหญ้าเปอะดินหือเจ้าไต่ยีนเนื่อนายลูกเต้า เท้านี้หากเชิญฟังก่อน
และนายเฮย

ประโยชน์ที่ท้องถิ่นได้รับ

นับว่าเป็นภูมิปัญญาด้านวรรณกรรมคร่าวฮ่า ที่มีคติสอนใจนับว่าเป็นปัญญาด้านดนตรี วรรณกรรม ที่
เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีอย่างแพร่หลายควรอนุรักษ์รักษาสืบไป

แหล่งข้อมูล

นายญาณ สองเมืองแก่น

บ้านเลขที่ 184 หมู่ 4 ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 55110

☎ 054 – 781105